

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КРУГЛОГО СТОЛУ
«РОЛЬ ЗОВНІШНЬОГО ЧИННИКА У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ
КРИЗІ НА ПІВДЕННОМУ СХОДІ УКРАЇНИ»**

Маріуполь – 2017

ББК 66.3(4Укр),133.1
УДК 323.22/23(477)"312"

Роль зовнішнього чинника у суспільно-політичній кризі на Південному Сході України: збірник матеріалів круглого столу / За ред. К. В. Балабанова. — Маріуполь : МДУ, 2017. — 88 с.

Редакційна колегія: д.політ.н., професор К. В. Балабанов, д.і.н., професор І. М. Грідіна, к.політ.н., доцент О. Л. Гільченко, к.політ.н., доцент М. В. Булик, к.і.н., доцент С. П. Пахоменко

Рекомендовано до друку засіданням кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики історичного факультету Маріупольського державного університету (протокол №12 від 12 травня 2017 р.)

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики, 2017
© Маріупольський державний університет, 2017

СЕКЦІЯ
«РОЛЬ ЗОВНІШНЬОГО ЧИННИКА У ФОРМУВАННІ ПЕРЕДУМОВ
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ НА ПІВДЕННОМУ СХОДІ
УКРАЇНИ»

УДК 323.1:34(477)(043)

Трофименко А.

ПОНЯТТЯ «ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНА ОСОБА» В
УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Анексія Криму та проведення антитерористичної операції на сході України поставили перед державою нові виклики, призвівши до появи великої кількості людей, що через загрозу життю були змушені покинути місця свого проживання та шукати безпечного притулку в інших містах країни. Кількість таких осіб за даними Міністерства соціальної політики станом на 18 серпня 2016 року вже нараховувала 1,7 млн. осіб, і ця цифра продовжує зростати [7]. Поява такої нової для країни групи осіб, що склала приблизно 3 відсотки населення, змусила державні органи влади надати їм особливий політико-правовий статус як «внутрішньо переміщеним особам», розробити механізми забезпечення їх прав та надання як державної, так і недержавної допомоги. З огляду на означене, значний науковий інтерес представляє дослідження українського законодавства в сфері забезпечення цим особам прав і свобод, створення належних умов для соціальної адаптації, захисту від дискримінації та примусового повернення, допомогу у добровільному поверненні.

Основним нормативно-правовим актом, що призначений забезпечити права та встановити допомогу внутрішньо переміщеним особам, є закони України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року з низкою доповнень. Саме цим документом до правового поля було введено поняття «внутрішньо переміщена особа» (ВПО), згідно статті 1 внутрішньо переміщена особа – це «громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [2].

Цей же закон встановлює права та пільги, якими користуються внутрішньо переміщені особи, серед яких, права на:

- захист від примусового внутрішнього переміщення або примусового повернення на покинуте місце проживання (ст.3);
- забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, на одержання реабілітаційних послуг відповідно до законодавства за місцем проживання;

- продовження здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України за рахунок коштів державного бюджету або інших джерел фінансування;

- отримання матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності (ст. 7);

- єдність родини;

- інформацію про долю та місцезнаходження зниклих членів сім'ї та близьких родичів;

- достовірну інформацію про наявність загрози для життя та здоров'я на території її покинутого місця проживання, а також місця її тимчасового поселення, стану інфраструктури, докільця, забезпечення її прав і свобод;

- створення належних умов для її постійного чи тимчасового проживання;

- оплату вартості комунальних послуг в місцях компактного поселення внутрішньо переміщених осіб;

- забезпечення органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права можливості безоплатного тимчасового проживання (за умови оплати особою вартості комунальних послуг) протягом шести місяців з моменту взяття на облік внутрішньо переміщеної особи; для багатодітних сімей, інвалідів, осіб похилого віку цей термін може бути продовжено;

- сприяння у переміщенні її рухомого майна;

- сприяння у поверненні на попереднє місце проживання;

- забезпечення лікарськими засобами у випадках та порядку, визначених законодавством;

- надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я;

- влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади;

- отримання соціальних та адміністративних послуг за місцем перебування;

- проведення державної реєстрації актів цивільного стану, внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання за місцем перебування;

- безкоштовний проїзд для добровільного повернення до свого покинутого постійного місця проживання у всіх видах громадського транспорту у разі зникнення обставин, що спричинили таке переміщення;

- отримання гуманітарної та благодійної допомоги (ст. 9) [2].

Крім того, згідно статті 8 вищезазначеного закону внутрішньо переміщена особа реалізує своє право голосу на виборах Президента України, народних депутатів України, місцевих виборах та референдумах шляхом зміни місця голосування без зміни виборчої адреси.

На додаток до зазначених прав Кабінетом Міністрів України видано низку постанов, що регулюють виплату грошової допомоги внутрішньо переміщеним особам. Так, Постанова КМУ «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» від 1 жовтня 2014 р. встановлює розмір щомісячних виплат. Для непрацездатних осіб (пенсіонери, діти) розмір щомісячної виплати складає 884 гривні на одну особу (члена сім'ї), для інвалідів – прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність, а для працездатних осіб – 442 гривні на одну особу (члена сім'ї). Загальна сума допомоги на сім'ю розраховується як сума розмірів допомоги на кожного члена сім'ї та не може перевищувати 2 400 гривень [5].

На додаток згідно «Порядку використання коштів, що надійшли від фізичних та юридичних осіб для надання одноразової грошової допомоги постраждалим особам та внутрішньо переміщеним особам», затвердженому Кабінетом Міністрів України Постановою від 1 жовтня 2014 року, внутрішньо переміщенні особи можуть подати заяву для отримання одноразової грошової допомоги до органів соціального захисту населення за місцем реєстрації проживання або фактичним місцем перебування. Відповідна заява має зазначати причини необхідності надання грошової допомоги та реквізити рахунка, відкритого у банківській установі. Зазначена одноразова грошова допомога підлягає виплаті шляхом використання коштів, що надійшли в Мінсоцполітики від фізичних та юридичних осіб, резидентів і нерезидентів як благодійна пожертва, гуманітарна допомога, гранти та дарунки [4].

Для користування зазначеними правами особа має оформити довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи. Механізм видачі такої довідки встановлено «Порядком оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи», затвердженого Постановою КМУ від 1 жовтня 2014 року [6].

Для отримання довідки особа звертається із заявою до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах рад за місцем проживання. Разом із заявою заявник подає документ, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або документ, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, або свідоцтво про народження дитини. У разі подання заяви законним представником особи додатково подаються документ, що посвідчує особу законного представника, документ, що підтверджує повноваження особи як законного представника, крім випадків, коли законними представниками є батьки (усиновлювачі), а також у разі необхідності - свідоцтво про народження дитини [2].

У разі відсутності відмітки про реєстрацію місця проживання на території збройного конфлікту заявник має підтвердити факт проживання на такій території. Для цього слід надати докази, якими можуть бути військовий квиток з відомостями про проходження військової служби, трудова книжка із записами про здійснення трудової діяльності, документ, що підтверджує право власності на рухоме або нерухоме майно, свідоцтво про базову загальну середню освіту,

атестат про повну загальну середню освіту, документи про професійно-технічну освіту, документ про вищу освіту (науковий ступінь), медичні документи, фотографії, відеозаписи тощо [8].

Строк дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи було змінено, раніше він становив шість місяців, а з набуттям чинності змін до законодавства довідка видається безстроково, проте її дія може бути зупинена. Підставою для скасування дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи та внесення відомостей про це в Єдину інформаційну базу даних про внутрішньо переміщених осіб є обставини, за яких внутрішньо переміщена особа подала заяву про відмову від довідки; скоїла злочин; повернулася до покинутого місця постійного проживання; виїхала на постійне місце проживання за кордон; подала завідомо недостовірні відомості (ст. 12) [2].

Координацію та контроль за діяльністю органів виконавчої влади щодо вжиття ними необхідних заходів із забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб покладено на Кабінет Міністрів України. Крім того, ним було утворено Міжвідомчий координаційний штаб з питань, пов'язаних із соціальним забезпеченням громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції. Також, у кожній області на базі територіальних підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій утворені регіональні штаби, до яких громадяни можуть звернутися за допомогою у переміщенні з районів проведення антитерористичної операції, поселенні та соціальному забезпеченні [7].

Для обліку осіб із зазначеним статусом законом передбачено створення Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб (ст. 4) [2]. Єдиний реєстр ВПО було запущено Міністерство соціальної політики з 1 серпня 2016 року, проте ще в тестовому режимі. До цього він обмежувався регіональними форматами: кожен окремий орган соціального захисту адміністративно-територіальної одиниці мав свій реєстр. Цей реєстр призначений для забезпечення електронної інформаційної взаємодії Міністерства соціальної політики України з громадянами, волонтерами, організаціями з питань, пов'язаних з вирішенням проблем внутрішньо переміщених осіб в Україні [1].

З метою розв'язання основних проблем внутрішньо переміщених осіб, зниження рівня соціальної напруженості серед них і в суспільстві, сприяння їх інтеграції та соціальній адаптації за новим місцем проживання Кабінет Міністрів України затвердив «Комплексну державну програму щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року», затверджену 16 грудня 2015 року [3]. Ця програма містить план заходів з реалізації 20 основних завдань та чітко прописує термін виконання кожного заходу, відповідальні установи та очікуванні результати. Щоквартально Міністерство соціальної політики на своєму сайті оприлюднює звіт про виконання зазначеної програми.

Проте, наявна нормативно-правова база потребує подальшого доповнення та вдосконалення. Надаючи значну кількість прав та пільг ВПО, законодавство не встановлює чіткі механізми реалізації цих прав. Прикладом чого може слугувати зазначене право на безоплатне тимчасове проживання протягом шести місяців, надаючи яке, законодавство не містить порядку надання у користування такого житла. Не передбачено й механізму та порядку компенсації вартості зруйнованого житла, право на яку також передбачено законами України. Проблеми існують і під час реалізації на місцях документів, виданих центральними органами державної влади, через велику кількість нормативно-правових актів, що мають певні юридичні колізії.

Більш того, наявність законодавчої бази із встановлення політико-правового статусу переселених громадян ще не гарантує належне виконання законодавства, крім того, не передбачає остаточне вирішення проблем цієї категорії осіб, хоча певні зміни продовжують вноситися до діючих актів. Досі не вирішеними залишаються питання браку грошових коштів для життєдіяльності, забезпечення переселених осіб робочими місцями, відсутність програми надання медичної, у тому числі психологічної, допомоги, відсутність критеріїв відбору для надання соціальної підтримки переселеним громадянам залежно від їх матеріального становища та соціального статусу тощо.

Таким чином, з ухваленням 20 жовтня 2014 року Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» держава зробила довгоочікуваний крок з соціального захисту нової для країни категорії осіб, що через трагічні події з анексії Криму та військових дій на сході України були вимушені покинути місця свого проживання. Наразі українське законодавство чітко встановлює, яка особа є «внутрішньо переміщеною особою», прописує права та пільги, включаючи грошові виплати, що їй надаються та гарантуються державою, визначає механізм оформлення довідки про зазначений статус. Крім того, нормативно-правові акти з регулювання зазначеної сфери постійно оновлюються відповідно до нових умов та потреб осіб зі статусом ВПО, а також до проблем, що постають в процесі реалізації законів. Проте, слід зазначити, що закони та підзаконні акти в сфері ВПО потребують подальшого доопрацювання через відсутність конкретних механізмів реалізації їх положень на практиці.

Список використаної літератури

1. Єдиний реєстр внутрішньо переміщених осіб запрацював у тестовому режимі // Урядовий портал [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=249225479.
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовтня 2014 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1706-18/page_
3. Про затвердження Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року

- : Постанова Кабінету Міністрів України № 1094 від 16 грудня 2015 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1094-2015-%D0%BF>.
4. Про затвердження Порядку використання коштів, що надійшли від фізичних та юридичних осіб для надання одноразової грошової допомоги постраждалим особам та внутрішньо переміщеним особам: Постанова Кабінету Міністрів України № 535 від 1 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/535-2014-%D0%BF/para8#n8>.
  5. Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України № 505 від 1 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/505-2014-%D0%BF>.
  6. Про облік внутрішньо переміщених осіб : Постанова Кабінету Міністрів України № 509 від 1 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF>.
  7. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стан дотримання прав внутрішньо переміщених осіб та громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території України та на тимчасово неконтрольованій території в зоні проведення антитерористичної операції» : Постанова Верховної Ради України № 1074-VIII 31 березня 2016 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1074-19/page>.
  8. Титаренко Н. Спрощення в оформленні статусу переселенців / Наталя Титаренко [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/rada/show/n0001697-16>.

УДК 327.7:323.283(477)(043)

Medalinskas A.

EXTERNAL FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF DONBAS REGION

Donbas is a quite unique region of Ukraine and Europe. When, following Russia's war with Turkey, it became part of the Russian Empire in the 18th century, it was developed by various European nations, first of all, Ukrainians and Russians, but also by many others.

The first wave of settlers came to Donbas from Ukrainian and Russian lands. Later, apart of Russian Empire, people moved there from Austro-Hungarian Empire and Ottoman Empire. All of them left their traces in the identity of Donbas, which legally became the territory of Ukraine after the fall of the Russian Empire. Since then it belongs to Ukraine.

When vast resources of coal and iron ore were discovered in this area, Donbas experienced in 19th century the new wave of influx by various European nations. Professionals from Britain, Germany, Belgium, France, America and other Western